

Raad voor Cultuur

Aan

De Staatssecretaris van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschappen
Mr. Drs. C.H.J. van Leeuwen
Postbus 25000
2700 LZ Zoetermeer

Onderwerp

advies cultuureducatie

R.J. Schimmelpennincklaan 3

Postbus 61243

2506 AE Den Haag

Telefoon 310 66 86

Telefax 361 47 27

E-mail @cultuur.nl

Zeer geachte Staatssecretaris,

Datum

22 mei 2003

Ons kenmerk

ame-2003.5508/2

1. Inleiding

In uw brief van 18 februari 2003 (kenmerk DCE/03/6554) verzoekt u de Raad te adviseren over een aantal functies in de landelijke infrastructuur voor cultuureducatie. Het betreft een functie die met ingang van de Cultuurnota 2001-2004 grote veranderingen heeft ondergaan –het expertisecentrum –, een functie die in 2001 van start is gegaan – de brancheorganisatie - en een functie die met ingang van de Cultuurnota 2005-2008 in de huidige vorm zal ophouden te bestaan – aanjaagfunctie cultureel erfgoed-. De functie kwaliteitsbewaking houdt u hiervan gescheiden; u geeft aan hierover later in het jaar aan de Raad advies te willen vragen, wanneer het wetsvoorstel voor toezicht op de sector cultuureducatie en op de opleidingen voor kaderfuncties in de amateurkunst gereed is.

Uw voorliggende adviesaanvraag bestaat in feite uit een verzoek tot een tussentijdse evaluatie van de brancheorganisatie en het kenniscentrum en tevens een verzoek om een oordeel over het gewenste toekomstbeeld voor de landelijke structuur op het gebied van erfgoededucatie. De adviesaanvraag omvat een groot aantal deelvragen die betrekking hebben op specifieke taken van de betreffende instellingen. De Raad kiest er echter bewust voor om zich in dit stadium van de Cultuurnotaperiode 2001-2004 te beperken tot een advies op hoofdlijnen. De reden hiervoor is drieledig.

Ten eerste zijn het expertisecentrum en de brancheorganisatie pas sinds 2001 in de nieuwe vorm actief en moeten zij de tijd krijgen om in hun (ver)nieuw(d)e rol te groeien, voordat een uitgebreide beoordeling plaatsheeft. Ten tweede ontbreken op dit moment actuele gegevens uit onafhankelijk onderzoek, waaruit blijkt hoe de doelgroepen van het expertisecentrum en de brancheorganisatie de (ver)nieuw(d)e producten en diensten hebben ervaren en in welke mate zij daadwerkelijk van

deze producten en diensten gebruik maken. Deze gegevens acht de Raad noodzakelijk om goed te kunnen beoordelen in welke mate de herstructurering succesvol is geweest. Ten derde verwacht de Raad dat de brancheorganisatie en het expertisecentrum voor 1 december 2003 een subsidieaanvraag zullen indienen in het kader van de Cultuurnota 2005-2008, waardoor een uitgebreide beoordeling reeds over een half jaar zal plaatsvinden. De Cultuurnota-advisering is daarbij het moment waarop het functioneren van deze instellingen vergeleken kan worden met dat van andere organisaties op cultuureducatief gebied. Een dergelijke gerelateerde beoordeling is op dit moment niet mogelijk. Omdat de Raad zeer hecht aan deze integrale beoordeling en omdat deze beoordeling al over ruim een half jaar een aanvang neemt in het kader van de Cultuurnota-advisering, meent hij daar nu niet op vooruit te kunnen lopen. Een tussentijdse evaluatie zo kort voor de nieuwe Cultuurnota-beoordeling acht de Raad niet zinvol en hij beperkt zich daarom in dit advies tot constatering en aanbevelingen waarvan het expertisecentrum en de brancheorganisatie zich rekenschap kunnen geven ten behoeve van hun verdere ontwikkeling en subsidieaanvraag in het kader van de Cultuurnota 2005-2008.

Pagina

2

Ons kenmerk

ame-2003.5508/2

Hoewel de situatie rondom Erfgoed Actueel afwijkt van die van de brancheorganisatie en het expertisecentrum, omdat Erfgoed Actueel een tijdelijk, departementaal projectbureau betreft, geldt ook hiervoor dat de advisering over de toekomstige taken van deze instelling samen moet hangen met die over andere instellingen, waaronder het expertisecentrum. Dit betekent dat de Raad ook over Erfgoed Actueel op dit moment alleen op hoofdlijnen kan en wil adviseren. Een definitieve uitspraak over de voortzetting van taken van Erfgoed Actueel zal een plaats krijgen in het Cultuurnota-advies 2005-2008.

Alvorens op de hoofdlijnen met betrekking tot de drie instellingen in te gaan schetst de Raad een algemeen cultuureducatief kader. De positie en taken van landelijke instellingen voor cultuureducatie worden vanuit dat kader bekeken. In de sectoranalyse amateurkunst, onderdeel van het Vooradvies, *Cultuur meer dan ooit* dat in april 2003 is gepubliceerd, heeft de Raad in relatie tot amateurkunst al een aantal opmerkingen over een deelgebied van cultuureducatie gemaakt, namelijk kunsteducatie die betrekking heeft op de actieve participatievorm. In het onderliggende advies worden deze lijnen breder getrokken, aangezien de drie instellingen uit de adviesaanvraag gezamenlijk een veel breder terrein binnen de cultuureducatie bestrijken dan de kunsteducatie waarover in de sectoranalyse Amateurkunst is gesproken.

2. Algemeen kader cultuureducatie

Cultuureducatie kent vele vormen en gedaanten en is op veel verschillende plekken in de samenleving te vinden. De Rijksoverheid heeft van cultuureducatie een van haar speerpunten binnen het cultuurbeleid gemaakt. Op landelijk niveau spelen vele instellingen een rol in dat beleid, maar in het bijzonder de drie instellingen waar de

adviesaanvraag zich op richt. De Raad gaat hier in op een zestal punten van professionele, institutionele en organisatorische aard die hij van belang vindt als achtergrond waartegen de functies en taken van de drie instellingen invulling moeten krijgen. Dit laatste komt aan de orde in paragraaf 3.

2.1 Noodzaak van cultuureducatie

Allereerst wil de Raad nogmaals benadrukken dat hij hecht aan een brede participatie-gedachte binnen de cultuureducatie (en amateurkunst). Iedere Nederlander zou de mogelijkheid moeten krijgen om een basisniveau te bereiken wat betreft (historische) kennis en esthetisch beoordelingsvermogen op cultureel gebied, en in de eigen creatieve ontwikkeling. Cultuureducatie draagt ertoe bij dat iedereen de verschillende facetten van cultuur die hij of zij in het dagelijks leven tegen komt, kan onderkennen, interpreteren en begrijpen. Expliciete bewustwording, kennisverwerving en ontwikkeling van het beoordelings- en creatief vermogen ten aanzien van de culturele omgeving dragen volgens de Raad bij aan de ontplooiing van ieder mens. Daarbij is cultuureducatie meer dan het 'ondergaan' van kunst en cultureel erfgoed; cultuureducatie betekent een actieve interventie in de groei, het verrijkt een persoon, een groep, enzovoort, op een specifiek en uniek gebied. Door cultuureducatie worden mensen in staat gesteld om bijzondere culturele ervaringen op te doen. Wanneer mensen cultuureducatie hebben genoten, kunnen ze zelf een bewuste keuze maken om al dan niet actief of receptief in kunst, cultureel erfgoed en/of media te participeren. Cultuureducatie moet er daarom voor iedereen zijn, zowel binnen- als buitenschools, als in de media.

De Raad hecht ook belang aan cultuureducatie vanwege de positieve bijkomende effecten. Cultuureducatie heeft een reikwijdte die het culturele terrein overstijgt. Zo kan cultuureducatie een wezenlijke bijdrage leveren aan identiteitsbegrip, zelfreflectie, het relativiseren van de eigen ideeën en opvattingen, besef en inzicht in verschillende perspectieven en daarmee tot betere communicatie tussen de verschillende culturen¹ in Nederland. Door in de cultuureducatie verbanden te leggen tussen verschillende disciplines² en culturen³ kunnen autochtone en allochtone leerlingen bewust worden gemaakt van de verschillende mogelijke invalshoeken, benaderingen en perspectieven. En daarmee kan cultuureducatie bijdragen aan de sociale cohesie in de huidige multiculturele samenleving. Deze ontstaat onder meer wanneer mensen de relativiteit inzien van hun eigen mening of idee en op basis hiervan open staan voor meningen en ideeën van anderen.

2.2 Organische inbedding van cultuureducatie in takenpakket van scholen en instellingen

Zowel voor culturele instellingen waarvan de primaire taak niet op het

Pagina

3

Ons kenmerk

ame-2003.5508/2

¹ In de brede zin van het woord.

² In kunst en cultureel erfgoed.

³ Zie noot 1.

educatieve vlak ligt, als voor scholen geldt dat de cultuureducatieve activiteiten een structurele inbedding in de organisatie en een inhoudelijke samenhang met de kernactiviteiten behoeven. Culturele instellingen en scholen die cultuureducatie op die manier een plek geven, boeken betere resultaten bij de leerlingen en ervaren waarschijnlijk meer voldoening binnen de eigen organisatie. De Raad stelt vast dat veel culturele instellingen en scholen onder invloed van de rijksprojecten Cultuur en School en Culturele en Kunstzinnige Vorming (CKV) in de afgelopen jaren meer werk van cultuureducatie hebben gemaakt. Daarmee is een eerste stap gezet. Niettemin staan cultuureducatieve activiteiten nog vaak op zichzelf en nemen de kunstdocenten en educatoren zodoende een geïsoleerde positie binnen de organisatie in. De structurele inbedding en samenhang dienen de komende vier jaar daarom het speerpunt te zijn binnen het cultuureducatieve beleid. Dit geldt voor alle scholen voor primair- en voortgezet onderwijs en voor de culturele instellingen waarvan de primaire taak niet op het educatieve vlak ligt maar die wel de principiële keuze voor cultuureducatie hebben gemaakt.

Pagina

4

Ons kenmerk

ame-2003.5508/2

2.3 Aansluiting bij demografische en maatschappelijke ontwikkelingen

De huidige generatie scholieren in het primair- en voortgezet onderwijs groeit op in een andere dagelijkse realiteit dan de docenten van de Centra voor de Kunsten en scholen en de educatoren van de culturele instellingen in hun schoolgaande jaren. De scholieren van nu worden voor een belangrijk deel gevormd door de nieuwe media doordat zij zich daar in hun vrije tijd veelvuldig op richten. Daarnaast zijn ze vaak op (grootschalige) gebeurtenissen en belevenissen georiënteerd. Tegelijkertijd is de cultureel diverse achtergrond van klas- of schoolgenoten een vanzelfsprekendheid, zeker voor kinderen en jongeren in de steden. Het is van belang dat genoemde docenten en educatoren zich hier rekenschap van geven en zorgen dat hun lesmethodes en –inhoud aansluiten bij het referentiekader van de scholieren van nu. Alleen dan is er gerede kans dat kinderen en jongeren zich aangesproken voelen en geënthousiasmeerd worden door cultuureducatie. De Raad constateert dat dit nog te weinig gebeurt. Lesmethoden worden vaak nog alleen vanuit een mono-cultureel perspectief ontwikkeld en richten zich nog bijna uitsluitend op vormen van kunst en cultuur die bij de autochtone bevolkingsgroep in aanzien staan. Aan methoden die een brug kunnen slaan tussen verschillende culturen, zoals community arts⁴, wordt nog weinig aandacht besteed.

2.4 Afstemming tussen binnen- en buitenschoolse cultuureducatie

Het is noodzakelijk dat er meer afstemming komt tussen de binnen- en buitenschoolse cultuureducatie en cultuureducatie via en door middel van nieuwe media. In de huidige situatie staan kunsteducatieve activiteiten, zoals muzieklés bij een Centrum voor de Kunsten, geheel

⁴ Zie hiervoor de sectoranalyse *Amateurkunst bij het Vooradvies, Cultuur meer dan Ooit*.

los van kunsteducatieve activiteiten op school, zoals de muziekles in het basis- en voortgezet onderwijs⁵ - uitzonderingen daargelaten. Beide soorten activiteiten hebben vervolgens weer weinig te maken met de muziek die jongeren zelf (willen) maken en de muziek die ze opzoeken bij de verschillende podia, op televisie of op internet. De diepgang en impact van cultuureducatie kan worden vergroot wanneer binnen- en buitenschoolse cultuureducatie en educatie op televisie en internet op elkaar worden afgestemd. Daarnaast is het essentieel dat de huidige lesmethoden worden gemoderniseerd en een interactief karakter krijgen en dat de interesse van kinderen en jongeren meer dan nu het geval is, als uitgangspunt wordt genomen. Het zoeken naar afstemming betekent overigens niet dat instellingen die zich toeleggen op buitenschoolse cultuureducatie hun werkerrein grotendeels moeten verleggen naar binnenschoolse cultuureducatie, zoals sommige Centra voor de Kunsten doen onder druk van de gemeentelijke, brede participatie-eisen. Het gaat om het vinden van dwarsverbanden en samenwerkingsmogelijkheden tussen de verschillende educatierreinen, waarbij elke organisatie een aandeel levert vanuit zijn specifieke kennis en praktijk.

Pagina

5

Ons kenmerk

ame-2003.5508/2

2.5 Doorlopende leerlijn

Cultuureducatie is het meest zinvol wanneer die vanaf de kinderjaren structureel deel uit maakt van het dagelijks leven. Vooral kinderen in de leeftijd van vier tot tien jaar zijn zeer ontvankelijk voor nieuwe interessegebieden en ervaringen. De basisschoolleeftijd zou volgens de Raad idealiter als kennismakings- en gewenningsfase voor cultuur moeten dienen, waarbij de participatie wordt ingebed in een didactisch kader. Met gewenning wordt bedoeld dat kinderen cultuur als iets vanzelfsprekends gaan ervaren. In de leeftijdsfase twaalf tot achttien zou de kennismakings- en gewenningsfase dan plaats moeten maken voor de verdiepingfase: actieve en receptieve participatie verlaten de oppervlakte waarbij reflectie een belangrijke rol gaat spelen. Voor de navolgende leeftijdsjaren zou cultuureducatie een verder verdiepende en/of verbredende functie kunnen hebben.

De Raad hecht groot belang aan een doorlopende leerlijn op het gebied van cultuureducatie, vanaf vier tot achttien jaar, omdat kinderen en jongeren op die manier systematisch langs de verschillende appreciatiefases van cultuur worden geleid. Zo kan worden voorkomen dat leerlingen voor het eerst met cultuur worden geconfronteerd op een leeftijd waarop ze niet erg open staan voor nieuwe onderwijsonderwerpen en zeker niet wanneer leerlingen deze associëren met volwassenen en deze onderwerpen bovendien niet dezelfde status hebben als andere schoolvakken. Dit is in feite de huidige situatie; de ckv-vakken sluiten niet aan op de cultuureducatie in de basisvorming en de basisvorming sluit wat dat betreft ook niet aan op het basisonderwijs. De culturele activiteiten in de verschillende

⁵ Zie ook de publicatie 'De Hollandse Schoolkunst, mogelijkheden en beperkingen van authentieke kunsteducatie' van Folkert Haanstra (2001).

fases staan nu nog vaak op zichzelf en zijn niet ingebed in een primair- en voortgezet onderwijs omvattende structuur.

2.6 Docentenopleidingen

Aankomende docenten zijn de cultuuroverdragers van de toekomst. Hun kennis en bezieling vormt de cruciale factor voor de culturele oriëntatie van kinderen en jongeren. Het strekt daarom tot de aanbeveling dat de Pabo's weer docenten gaan opleiden met een specialisatie op het gebied van kunst en cultuur, zodat bij kinderen in de basisschoolleeftijd een hechte culturele basis kan worden gelegd. Een andere mogelijkheid om cultuureducatie een eigen, structurele plek in het basisonderwijs te geven is door eerste-graads docenten in de kunstvakken ook toe te rusten voor het basisonderwijs of door kunstcoördinatoren in het basisonderwijs aan te stellen die op structurele basis kunstenaars bij het onderwijs betrekken.

De Raad gaat ervan uit dat de kunstvakopleidingen die opleiden voor het kunstdocentschap in het voortgezet onderwijs en in de cultuureducatieve infrastructuur zich rekenschap geven van de ontwikkelingen in de aandachtgebieden, activiteiten en werkvormen van jongeren en volwassenen en van de demografische en maatschappelijke veranderingen, zodat de aankomende docenten niet alleen vakinhoudelijk maar ook wat hun doelgroep betreft, voorbereid zijn op de actuele beroepspraktijk.

3. De landelijke infrastructuur voor cultuureducatie

Zoals in de inleiding is aangegeven beperkt de Raad zich in dit advies tot een aantal constatering en aanbevelingen bij elke instelling. Hiermee wil de Raad met betrekking tot de drie instellingen inzicht geven in wat hij als belangrijke aandachtspunten beschouwt voor de komende Cultuurnota-advisering.

3.1 Relatie tussen het algemene kader en de landelijke instellingen

De drie instellingen uit de voorliggende adviesaanvraag – Kunstconnectie, Cultuurnetwerk-nl en Erfgoed Actueel- en de Inspectie van het Onderwijs, onderdeel Cultuureducatie, kunnen en moeten vanuit hun eigen perspectief een belangrijke rol vervullen ten aanzien van bovenstaande aandachtspunten. De Kunstconnectie heeft vooral een taak waar het aankomt op het aansluiten bij demografische en maatschappelijke ontwikkelingen en het afstemmen op de binnenschoolse cultuureducatie door de Centra voor de Kunsten. Daarnaast zou de instelling als een van de vertegenwoordigers van het beroepsveld een zekere verantwoordelijkheid voor de docentenopleidingen kunnen nemen, daar waar het gaat om het geven van input over de aansluiting van de startcompetenties op de beroepspraktijk. Ten aanzien van de organische inbedding van cultuureducatie in het takenpakket van scholen en culturele instellingen wier primaire taak niet op het educatieve vlak ligt hebben Cultuurnetwerk-nl en Erfgoed Actueel een ondersteunende taak te vervullen. Daarnaast kunnen zij baanbrekend werk verrichten bij het

zoeken naar aansluiting bij geografische en maatschappelijke ontwikkelingen en kunnen zij vanuit hun knowhow input leveren voor de ontwikkeling van lesmethoden. Tot slot speelt de Inspectie van het Onderwijs, onderdeel Cultuureducatie, een belangrijke rol bij al hetgeen zich binnenschools op cultuureducatief afspeelt, zowel in de controlerende als adviserende zin, in richting van de Rijksoverheid.

3.2 Kunstconnectie

De oprichting en vooral het opstarten van de Kunstconnectie heeft veel tijd gekost. De aandacht en inspanningen waren lange tijd vooral naar binnen gericht, waarbij aandacht werd besteed aan de taakafbakening en organisatie-opbouw. De Raad vindt het jammer dat dit proces zoveel tijd heeft genomen en verwacht van de instelling in 2003 voldoende voort zal maken met de beoogde activiteiten. Het aantal en de omvang van de vermelde activiteiten in de meest recente nieuwsbrieven wijst in de goede richting.

Wat betreft het ontwikkelen en uitvoeren van de verschillende activiteiten wil de Raad erop wijzen dat zijn Cultuurnota-advies 2001-2004, onderdeel Vereniging van Centra voor de Kunsten, nog grotendeels van kracht is. Zo zou hij in het beleidsplan 2005-2008 graag concreet uitgewerkt zien op welke wijze nieuwe leden, anders dan Centra voor de Kunsten en provinciale steunfunctie-instellingen, geworven gaan worden en op welke termijn. In relatie tot het lidmaatschap is een duidelijke visie op de toekomstige verhouding tussen overheidssubsidie en lidmaatschapsinkomsten noodzakelijk. De Raad is er groot voorstander van dat de leden op den duur de kosten van de brancheorganisatie gaan dragen, omdat dit een heldere opdrachtgever-opdrachtnemer relatie tot gevolg heeft.

Verder verwacht de Raad in datzelfde beleidsplan een duidelijke prioritering in taken. Het belang dat de instelling op dit moment hecht aan de ontwikkeling van de kwaliteitszorg en –bewaking, waarbij samenwerking plaatsvindt met de Inspectie van het Onderwijs, heeft de instemming van de Raad.

Daarnaast ziet hij graag uitgewerkt aan de hand van welke indicatoren de Kunstconnectie de projecten, die gericht zijn opgestart met als doel vernieuwing van de sector, gaat evalueren en op welke wijze succesvolle vernieuwingsprojecten branche-breed worden doorgevoerd.

Tot slot meent de Raad dat de relatie met Cultuurnetwerk-nl nog niet op alle fronten expliciet is uitgewerkt. De opdrachtgever-opdrachtnemer verhouding waarover de Raad in het Cultuurnota-advies 2001-2004 sprak, is wat hem betreft nog steeds gewenst. De beide instellingen doen er daarom goed aan om in officiële documenten aan te geven hoe ze zich concreet tot deze wens verhouden.

3.3 Cultuurnetwerk-Nederland

Sinds de eerste plannen voor herstructurering van de landelijke infrastructuur cultuureducatie in 1998 heeft Cultuurnetwerk-nl zich pro-actief opgesteld en heeft veel inspanningen verricht om een vernieuwde organisatie met een duidelijk takenpakket neer te zetten.

Het *Businessplan Kennis maken, Kennis delen*, het gesprek dat de commissie Amateurkunst en Cultuureducatie op 21 februari 2002 met de instelling voerde en de daarin gegeven informatie, en het Jaarverslag 2002 geven inzicht in de functies en taken die de instelling met ingang van de Cultuurnotaperiode 2001-2004 op zich heeft genomen. De Raad stelt vast dat Cultuurnetwerk-nl een eind gevorderd is. De organisatiestructuur heeft aan helderheid gewonnen en ook het pakket aan functies en taken vertoont meer samenhang dan een aantal jaar geleden. Op een aantal punten vindt hij verdere uitwerking echter noodzakelijk.

Zo vindt de Raad de scheidslijn tussen gesubsidieerde activiteiten en activiteiten die op commerciële basis worden uitgevoerd, nog niet helder. De financieringsstromen dienen in de begrotingen en jaarrekeningen uit elkaar te worden getrokken en daarbij moet inzichtelijk worden gemaakt hoeveel tijd er voor welke taken wordt gereserveerd. Verder zou de Raad scherper in beeld willen krijgen wie de afnemers zijn van welke producten en diensten, in welke getale en op welke wijze deze afnemers de producten en diensten van Cultuurnetwerk-nl gebruiken.

In het Jaarverslag 2002 geeft de instelling aan de klantgroepen te willen uitbreiden naar gemeenten en provincies, het onderwijs en de professionele culturele instellingen. De Raad zou hier docentenopleidingen in het kunstvakonderwijs en het welzijnswerk expliciet aan toe willen voegen. Bij deze doelgroepen valt nog veel werk te verzetten als het om aandacht voor en implementatie van cultuureducatie gaat en een pro-actieve houding van Cultuurnetwerk-nl is daartoe gewenst. De Raad wil verder graag beter inzicht krijgen in de wijze waarop Cultuurnetwerk-nl nieuwe ontwikkelingen in het cultuureducatieve veld opspoorde en welke prikkel de instelling aan het veld geeft om nieuwe projecten of gegevens bij Cultuurnetwerk-nl aan te melden.

De Raad stelt vast dat de instelling in het najaar van 2002 verschillende klantonderzoeken heeft uitgevoerd, waarbij de mate van tevredenheid over producten en diensten van Cultuurnetwerk-Nederland werd getoetst. Hij adviseert om dergelijke onderzoeken als een vast onderdeel in het activiteitenprogramma op te nemen, waarbij een grote respons een vereiste is. Vervolgens is het van belang dat de verschillende producten en diensten op de uitkomsten van deze onderzoeken worden afgestemd. Hierbij kan in overweging worden genomen om dergelijke onderzoeken uit te breiden naar potentiële doelgroepen.

Daarnaast stelt hij vast dat Cultuurnetwerk-nl ondanks het Cultuurnota-advies 2001-2004 van de Raad toch zelf wetenschappelijk onderzoek verricht en een leerstoel financiert. De Raad zal hier in het nieuwe Cultuurnota-advies nader op ingaan, waarbij een relatie wordt gelegd met de onderzoekstaken op het gebied van cultureel erfgoed.

Wat betreft de samenwerking met andere instellingen wil de Raad deels verwijzen naar de opmerkingen die hij hierover bij de Kunstconnectie en Erfgoed Actueel heeft gemaakt. De Raad verwacht dat Cultuurnetwerk-nl in zijn nieuwe beleidsplan aangeeft hoe hij de

relatie met de Kunstconnectie in de toekomst voor zich ziet en op welke wijze Cultuurnetwerk-nl de functies en taken van het huidige bureau Erfgoed Actueel wil inbedden indien besloten zou worden om deze bij Cultuurnetwerk-nl onder te brengen. Daarnaast dient de instelling in dit beleidsplan meer inzicht te geven in de samenwerking en afstemming met de Inspectie van het Onderwijs en het Platform voor Amateurkunst.

3.4 Erfgoed Actueel

De Raad stelt vast dat bureau Erfgoed Actueel zijn taken in de afgelopen jaren goed heeft vervuld. Het bureau heeft zichzelf gemanifesteerd als een slagvaardig initiator, bemiddelaar en kennismakelaar en heeft erfgoededucatie daarmee op de kaart gezet in het cultuur- en onderwijsveld. Het bureau heeft in korte tijd een professionele uitstraling verkregen en wist aan de ene kant een vraag naar expertise en materiaal in het veld te creëren en aan de andere kant instellingen te bewegen hun best-practices beschikbaar te stellen voor derden. Het was snel duidelijk voor het cultuur- en onderwijsveld voor welke zaken het bij het bureau terecht kon; de verschillende functies en taken vorm(d)en samen een coherent geheel én Erfgoed Actueel heeft zijn functies en taken vanaf het begin helder uitgedragen.

Bureau Erfgoed Actueel houdt als onderdeel van de Directie Cultureel Erfgoed van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen op te bestaan: dat heeft vanaf de oprichting vastgestaan. Dit betekent niet dat ook de verschillende functies en taken komen te vervallen: het is noodzakelijk dat deze worden voortgezet. Erfgoededucatie staat nu weliswaar op de kaart, maar is nog erg kwetsbaar. Erfgoededucatie moet daarom worden gekoesterd, zowel op landelijk als op regionaal niveau. Wanneer erfgoededucatie bij kunsteducatie wordt gevoegd, bestaat het gevaar dat erfgoededucatie overwoekerd wordt door kunsteducatie en daardoor uiteindelijk weer terug bij af is. De Raad wil daarvoor waarschuwen.

In het Advies Landelijke Structuur Cultuureducatie en Amateurkunst⁶ en in het Cultuurnota-advies 2001-2004 pleitte de Raad voor het onderbrengen van functies en taken van Erfgoed Actueel bij Cultuurnetwerk-nl na 2004. De Raad zag als voordeel hiervan dat er één landelijk loket voor kunst- én erfgoededucatie zou ontstaan, wat het leggen van dwarsverbanden tussen erfgoed- en kunsteducatie zou vergemakkelijken en wat voor het onderwijsveld inzichtelijker zou zijn. De Raad ziet nog steeds een mogelijkheid in een dergelijk samengaan, maar hij signaleert intussen wel een groot verschil in aandachtsgebied, expertise en organisatiecultuur, wat een succesvolle aansluiting in de weg kan staan. Zo zijn er aanzienlijke verschillen tussen kunsteducatie en erfgoededucatie in attitude, aanpak, omvang en doelgroepen. Precies hierom heeft een van de belangrijkste doelgroepen van Erfgoed Actueel, de erfgoedsector, zijn weerstand

Pagina

9

Ons kenmerk

ame-2003.5508/2

⁶ Raad voor Cultuur, 26 oktober 1999.

geuit tegen de aansluiting van Erfgoed Actueel bij Cultuurnetwerk-nl. Erfgoededucatie is een contextgerichte methode die binnen alle maatschappijvakken in het onderwijs ingezet kan worden. Dit in tegenstelling tot kunsteducatie, die objectgericht is een vooral een plek heeft in de kunstvakken. Daarbij stelt het veld dat Erfgoed Actueel zichtbaar en herkenbaar in het erfgoedveld aanwezig is, wat niet geldt voor Cultuurnetwerk-nl. De Raad kan zich vereenzelvigen met dit standpunt en wil voorkomen dat de huidige, goede relatie tussen Erfgoed Actueel en de erfgoedsector wordt verstoord. Hij is daarbij van mening dat het niet wenselijk is om een organisatie die goed functioneert, te ontmantelen en de functies en taken daarvan bij een instelling onder te brengen waar het werkveld twijfels over heeft.

Buiten deze inhoudelijke argumenten heeft de Raad een bezwaar van organisatorische aard tegen het onderbrengen van erfgoededucatie bij Cultuurnetwerk-nl. De Raad wil een herhaling van fouten in het verleden voorkomen. Het toenmalige LOKV kreeg gaandeweg steeds meer functies en taken toebedeeld, wat leidde tot een onoverzichtelijke en naar binnen gekeerde organisatie en daardoor tot vervreemding van het werkveld. Er moet daarom gewaakt worden voor een nieuwe opeenhoping van functies en taken.

De Raad komt op basis van deze overwegingen tot de conclusie dat het in dit stadium het meest wenselijk is om de huidige functies en taken van Erfgoed Actueel bijeen te houden en om ze door een duidelijk herkenbare, zelfstandige organisatie te laten uitvoeren. Hij pleit er voor dat Erfgoed Actueel twee toekomstscenario's voor zijn functies en taken uitwerkt. De eerste, vanwege de huidige omstandigheden door de Raad meest gewenste, mogelijkheid is een verzelfstandiging van de huidige organisatie, waarbij het van belang is dat wordt aangegeven hoe de instelling zich verhoudt tot de verschillende organisaties in het erfgoedveld die zich met educatie bezighouden of er raakvlakken mee hebben, Cultuurnetwerk-nl, landelijke organisaties die zich op andere terreinen dan kunst en cultureel erfgoed met educatie bemoeien, docentenvakorganisaties en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

De tweede mogelijkheid gaat uit van het onderbrengen van functies en taken bij Cultuurnetwerk-nl. Hoewel de Raad momenteel geen voorkeur heeft voor deze optie vanwege bovengenoemde bezwaren, acht hij het toch wenselijk dat deze mogelijkheid wordt onderzocht, zodat beide varianten zorgvuldig tegen elkaar kunnen worden afgewogen. Bij het uitwerken van deze variant is het van belang dat de kwaliteiten van Erfgoed Actueel zoals de slagvaardigheid en relatie met het werkveld, worden gewaarborgd. Daarbij zijn verschillende mogelijkheden, van het geheel verweven van functies en taken tot onderbrengen in een aparte, zelfstandig functionerende afdeling.

In beide scenario's moeten doelstellingen, functies, taken en doelgroepen worden uitgewerkt. Hierbij stelt de Raad dat de huidige functies en taken in grote lijnen moeten worden doorgezet, waarbij wel

voortdurend in kaart moet worden gebracht welke ontwikkelingen er plaats vinden in het werkveld en waar lacunes zijn. Daar moet de instelling vervolgens op in zetten, niet door alle taken zelf op zich te nemen of over te nemen van andere instellingen, maar door de juiste spelers bij elkaar te krijgen en taken te laten uitvoeren door instellingen die over de benodigde expertise beschikken. Omdat het werkveld omvangrijk is en er nog veel te doen is op het gebied van erfgoededucatie, adviseert de Raad om een duidelijke prioritering aan te brengen in de functies en taken zodat een te grote belasting van de organisatie kan worden voorkomen. De Raad ziet daarbij de netwerkfunctie, de taken in relatie tot methodieontwikkeling en het signaleren van en informeren over actuele ontwikkelingen als kern van de organisatie.

De Raad ziet verder graag een visie op de verhouding tussen subsidie en inkomsten uit opdrachten en een uiteenzetting over de wijze waarop het netwerk in het onderwijs- en cultuurveld verder wordt uitgebreid. Daarnaast is het noodzakelijk dat Erfgoed Actueel samen met Cultuurnetwerk-nl een visie en plan van aanpak ontwikkelt gericht op het verbinden van erfgoededucatie aan kunsteducatie. Tegelijkertijd is het ook zinvol om te onderzoeken of en op welke wijze zinvolle samenwerkingsverbanden tot stand kunnen komen met instellingen die educatie op andere terreinen ontwikkelen en ondersteunen, zoals bijvoorbeeld natuur- en milieu-educatie.

4. Aanbevelingen

In het kader van de Cultuurnota 2005-2008 zal de Raad een tweeledig oordeel geven over de resultaten van de herstructurering van de landelijke infrastructuur voor cultuureducatie die in de afgelopen jaren heeft plaatsgevonden. Het eerste deel omvat de landelijke infrastructuur als geheel. Om te kunnen vaststellen of de nieuwe structuur beter aansluit bij de behoefte van het cultuureducatieve veld en of de infrastructuur inzichtelijker is geworden voor datzelfde veld – de belangrijkste redenen van de herstructurering- is een onafhankelijk en kritisch onderzoek nodig. Dit onderzoek moet zo spoedig mogelijk worden uitgevoerd zodat tenminste de voorlopige resultaten ten tijde van de Cultuurnota-adviesing beschikbaar zijn. De Raad is er niet toe uitgerust om dit veldonderzoek zelf uit te voeren; hij moet zich beperken tot de beoordeling van instellingen. De Raad acht het daarom gewenst dat het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen voor dit veldonderzoek een opdracht verleent aan een onafhankelijk onderzoeksbureau.

Het tweede deel bestaat uit de beoordeling van de Kunstconnectie en Cultuurnetwerk-nl en de wijze waarop zij hun functies en taken vervullen. De Raad heeft in het voorliggende advies per instelling aangegeven wat voor hem de belangrijkste aandachtspunten zijn bij die beoordeling. Hij verzoekt de instellingen met klem om hier rekening mee te houden.

Ten aanzien van de voortzetting van de functies en taken van het huidige Erfgoed Actueel zal de Raad ook in het kader van de Cultuurnota 2005-2008 een definitief advies formuleren, in relatie tot

Raad voor Cultuur

de plannen van andere landelijke instellingen die actief zijn op het gebied van kunsteducatie of in het erfgoedveld.

Dit advies is voorbereid door de commissie Amateurkunst en Cultuureducatie onder voorzitterschap van mw. drs. E. Rozenboom. Bij het adviesdeel Erfgoed Actueel waren tevens leden uit de commissies Archieven, Musea en de Bijzondere commissie Monumenten en Archeologie betrokken. Secretaris was mw. drs. M.L. de Noo.

Pagina

12

Ons kenmerk

ame-2003.5508/2

Hoogachtend,

mr. W. Sorgdrager
Voorzitter

dr. J.A. Brandenburg
Algemeen Secretaris